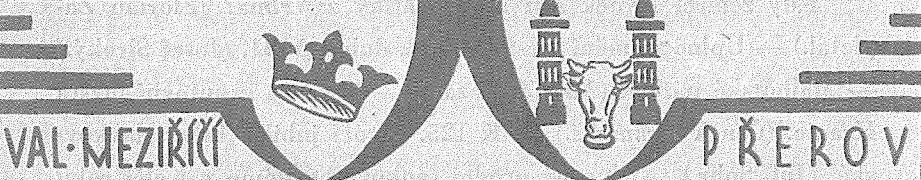
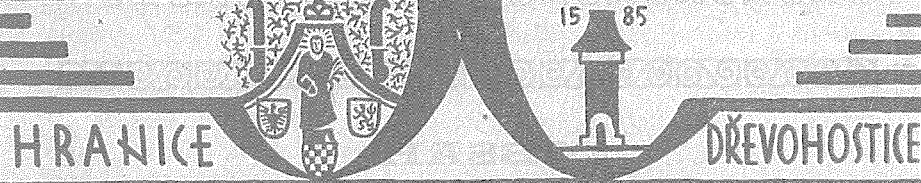
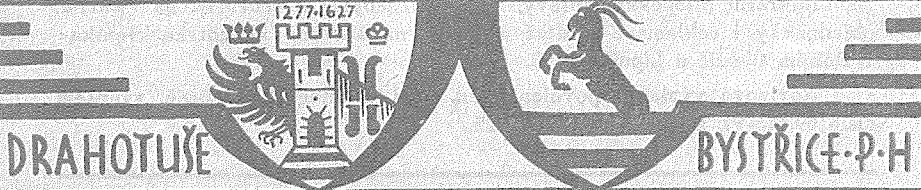

ZÁHORSKÁ

KRONIKA

REDAKTOR A VYDAVATEL ANTONÍN FRÖHLICH, DOLNÍ ÚJEZD U LIPNÍKA NAD BEČVOU.

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

VYCHÁZÍ ČTVRTLETNĚ V DOLNÍM ÚJEZDĚ U LIPNIKA NAD BEČVOU.

Ročník XIII.

Březen 1931.

Číslo 3.

Florian Zapletal, Praha :

Kdy zemřel Hynek starší Bruntálský z Vrbna?

(S Willenbergerovým portretem Hynka z Vrbna.)

V lipenském okrese Vlastivědy moravské domnívá se Jan Baďura, že se tak stalo r. 1597 (str. 134).

Ale současné prameny tomu odporují. Na danou otázku je však třeba přesné odpovědi, poněvadž jde při ní o dobu vzniku lipenského zámku a o jeho budovatele.

Hynek starší Bruntálský z Vrbna koupil lipenské panství s Helštýnem trhovou smlouvou ze dne 27. dubna r. 1593. A od té doby se psal »na Helfenštejně«.

Dne 30. prosince r. 1595 byl ještě na živu, neboť toho dne dal lipenským židům obdarování na porážení dobytka. Ale dne 7. ledna r. 1597 jsou již pány a dědici helštýnského panství a města Lipníka jeho synové Jan, Jiřík a Štefan (J. Mráček ve výroční zprávě lipenské reálky za rok 1929/30).

Bezpečné datum Hynkovy smrti možno však zjistit ze spisů Karla staršího ze Žerotína (z jeho českých listů a z jeho zápisů o soudě panském).

Žerotín se zajímal o Hynka z Vrbna hlavně z dvou důvodů. Žerotínovo dřevhostické panství hraničilo bezprostředně s Hynkovým panstvím lipenským, byli tedy oba sousedy.

Ale Karel ze Žerotína a Hynek z Vrbna byli také příbuzní, neboť Hynkovou matkou byla Johanka ze Žerotína (Paprocký, Zrcadlo, list 64).

Dne 13. února r. 1596 žádá Karel ze Žerotína svého dřevhostického úředníka Václava Chromočovského, aby mu oznámil, »jak se pan z Vrbna má« (Listové psaní jazykem českým I. 111).

»V Lipnici pana z Vrbna ode mne náležitě pozdrav a na zdraví jeho se dotáž«, nařizuje 30. března 1596 Žerotín Jindřichu Vodickému (I. 123).

Dne 30. dubna 1596 píše Žerotín z Rosic Hynkovi list, v němž ho nazývá svým ujcem a žádá na něm, aby půjčil Moravské zemi 20.000 zl. na zbrojení (I. 136).

Brzy nato Hynek z Vrbna zemřel, jak je patrné ze Žerotínova listu ze dne 17. května 1596, v němž stojí mezi jiným: »Pánu z Vrbna jak jsem o peníze psal, hned umřel« (I. 144).

Žádá se zdvořile, by nedoplatky za starší ročníky byly ihned vyrovnány. Složenka se přikládá.

Vlastivědný sborník »Záhorská kronika« vychází čtvrtletně. Ročně se předplácí 10 Kč složenkou, po 1. lednu 1931 se doplácí 12 Kč. Jednotlivá čísla při hromadném odbírání 2 Kč 50 h, při odbírání jednotlivých čísel přímo po 3 Kč. Platí se chekem pošt. spořitelny čís. 100.630, Brno. Pro záky při hromadném odběru sleva.

Reklamace se vyřizují jen do vyjítí nového čísla.

Literární příspěvky, zprávy, knihy a časopisy k recenzi i na výměnu, objednávky i reklamace buďtež zasílány na adresu: »Záhorská kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Novinové výplatné povoleno řed. pošt a telegrafů v Brně, výnosem číslo 69.140-VI ze dne 18. srpna 1925.

OBSAH:

Kdy zemřel Hynek starší Bruntálský z Vrbna? (Florian Zapletal.) — Úplné zatmění měsíce dne 2. dubna 1931. (Josef Široký.) — Malhotské nářečí. (Ant. Zamazal.) — Registra gruntovní města Hranic. (Čeněk Kramoliš.) — K 125. výročí jubilea bitvy slavkovské. (Jul. Šobr.) — Nucený prodej šenkovního domu v Kelči roku 1779. (Ant. Svěrák.) — Některé památné nápisy v okrese lipenském. (Dokončení — Jan Baďura.) — Různé říkanky ze Záhoří. (Sova Otto) — Konec hradu v Rožnově a počátek zámku ve Val. Meziříčí. (Florian Zapletal.) — Z deníku legionářova. (Bohuslav Zdráhala.) — Oprava.

Hynek z Vrbna umřel tedy okolo 30. dubna r. 1596.

Dne 5. června 1596 píše Žerotín z Rosic Kristině z Rogendorfu, vdově po Hynkovi a jeho druhé manželce. Z listu se dovídáme, že po Hynkově smrti povstala nevole o statek po něm mezi Kristinou a jeho syny z prvního manželství (s Rebekou z Vrbna, Janem, Jiřím a Štefanem (I. 155).

Téhož sporu týká se Žerotínův list, psaný Kristině z Rogendorfu na Dřevohosticích 25. července 1596 (I. 164).

Dne 15. června 1596 píše Žerotín z Dřevohostic do Židlochovic svému strýci Fridrichu ze Žerotína, tehdy hejtmanu markrabství Moravského, a oznamuje mu mezi jiným, že »páni z Vrbna na šlepěje otce svého nastupují, anobřz hůře než on s pobožnými nakládají« (I. 158).

Hynek z Vrbna byl luterán a vystupoval příkře proti Českým bratřím v Lipníku. Jeho synové Jan, Jiří a Štefan nastoupili v tomto směru »na šlepěje otce svého«, jak dodal Žerotín ve svém listě, a nakládali ještě hůře nežli Hynek »s pobožnými«, t. j. s lipenskými Bratřimi.

Budiž uveden aspoň jeden doklad. Dne 24. května r. 1594 umřel v Bezuchově u Dřevohostic B. Pavel Jesen, který byl řízen na kněžství ve Slavkově r. 1576, do rady vzat tamtéž r. 1584. okolo 16 let byl správcem v Lipníku, za biskupa zvolen v Lipníku r. 1589, pracoval tam šest let jako biskup, až před Hynkem z Vrbna, tehdy hejtmanem moravským, do Bezuchova na grunty Karla ze Žerotína ujeti musil, tam zemřel, ale pohřben byl v Dřevohosticích (Jos. Fiedler, Todtenbuch 289).

Také Žerotínovy zápisy o soudu panském obsahují několik údajů o posledních dnech Hynkova života.

Dne 8. ledna r. 1596 odebral se Karel ze Žerotína jako člen zemského soudu v markrabství Moravském k Hynkovi z Vrbna do jeho domu v Olomouci. Nalezl jej velmi churavého. Nejvíce sobě na kámen stýskal. Byl u něho zeť Ctibor Syrakovský z Pěrkova, nejvyšší písař markrabství Moravského, který měl za ženu Johanku, Hynkovu dceru z prvního manželství (I. 7—8).

O »nedostatku při zdraví pana z Vrbna«, který tehdy jako místodržící moravského hejtmana řídil jednání zemského soudu v Olomouci, zmiňuje se Žerotín 9. ledna r. 1596. Nemocí svou byl Hynek hrubě zemdlen. Pro bolest nemohl v noci ani spát. Od kamene velice byl ztrápen, tak že sotva seděti mohl (I. 11).

Dne 13. ledna 1596 držel hejtmanské místo na zemském soudě Karel ze Žerotína, poněvadž »nemohl pan z Vrbna nahoru (do soudnice) pro nedostatek zdraví« (I. 22).

Dne 16. května r. 1596 (u příležitosti svatojanského zemského soudu olomouckého) píše Žerotín o Hynkovi z Vrbna již jako o nebožtíku (I. 42) a o několik dní později zmiňuje se o Janovi z Vrbna, nejstarším Hynkově synu z prvního manželství a nápadníku nebožtíka pana Hynka hejtmana (I. 58).

Na témž svatojanském soudě v Olomouci bylo jednáno o sporu, který vznikl po Hynkově smrti o dědictví po něm mezi vdovou Kristinou z Rogendorfu a Hynkovými syny z prvního manželství. a o kterém už víme ze Žerotínových listů ze dne 5. června a 25. července r. 1596. Na žádost a suplikování paní vdovy z Vrbna bylo synům nebožtíka pana Hynka z Vrbna poručeno, aby jí svršky, které na domě v Olomouci měla a jí spravedlivě náležely, odvedli. a pan Jan z Vrbna, byv od ní při prodeji statku ivanovického za věrnou ruku postaven, aby se tak, jakž na věrnou ruku sluší, za-

1. Jan Willenberger: Hynek starší Bruntálský z Vrbna na Bruntále a Helštýně. Dřevoryt, roku 1593.

ehoval a peníze, kteréž od pana Jana Bukuky přijal, jichžto bylo do 20.000 zl., paní od sebe odevzdal (I. 59—60).

Ale na svatokunhutsém soudě v Brně téhož r. 1596, který trval jen pět dní, bylo jednáno o tomto sporu znovu. Po zasednutí vstoupila do šraňku paní Kristina z Rogendorfu, vdova po nebožtíku panu Hynkovi z Vrbna, někdy hejtmanu, pozůstalá, která podadouce po dotazu psaní od Jeho Milosti Císařské prosila, aby čteno bylo. Otevřeli je zemští soudcové a suplikaci téže paní k Jeho Milosti v něm zavřenou našli, na kterouž se také psaní vztahovalo. Suma jeho byla, že paní k Jeho Milosti se utekla a skrze suplikaci zprávu dala, kterak synové nebožtíka pána jejího s ní mnohými nezpůsoby zacházejí a nemalé útisky činí, protož Jeho Milost zemským soudcům poroučí. aby ji jakožto vdovu sobě poručenou

měli, znajíce to, že budou vědět ji jak opatřiti. Suplikace pak v sobě zdržovala, kterak jí (vdově) páni z Vrbna statek její vlastní, od nebožtíka pána jí prodaný (šlo o peníze za Ivanovice), zdržují; item kterak jí věci od nebožtíka za zdravého života daných vydati nechťejí; item že dcery (její) mocně pobrali a to všecko s dostatkem amplifikovala, žádajíc při konci, aby Jeho Milost Císařská ji jakožto sirou vdovu opatřiti a do zemského soudu milostivě psaní učiniti a aby s dotčenými pány (Janem, Jiřím a Štefanem) co nejdříve slyšána býti mohla naříditi ráčil. Přečtouce to obě, tak se zemští soudcové v přimluvách svých snesli, aby tato suplikace pánům z Vrbna pro vyzrozumění podána byla a jim se poroučelo, aby prvé, než by se soudcové rozešli, odpověď svou na to dali; vedle čehož pan hejtman (Fridrich ze Žerotína a na Židlochovicích) se zachoval a syny nebožtíka, pana Jana a pana Jiříka (z Vrbna) do šraňku k tabuli povolal, suplikaci paní macochy jich Kristyny z Rogendorfu, jejich neviastní matky) jim dodal a snesení zemských soudcův oznámil (I. 77).

Ještě téhož dne páni z Vrbna do šraňku vstoupíce odpověď přinesli a dodali na suplikaci jim ráno podanou. Summa její byla, že žádají při právě zachování býti. Bylo to mezi soudci uvažováno a najděno, že slušné věci žádají, pročez panu z Tovarů jakožto jednomu soudci zemskému poručeno jest, aby to paní vdově oznámil (I. 81).

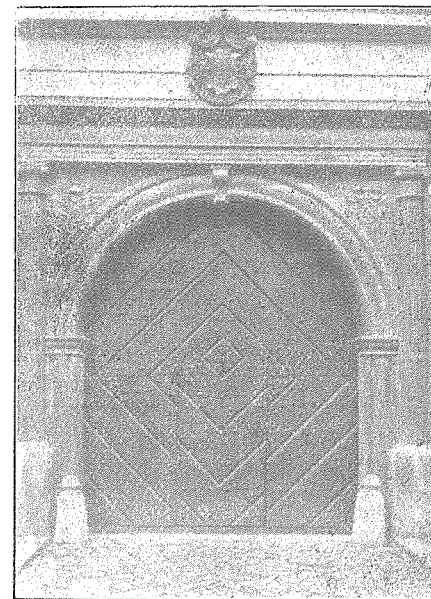
Na listinném dokladu, psaném a daném na zámku Bruntále 7. ledna 1597, jsou uvedeni Jan, Jiřík a Štefan, bratři vlastní Bruntálští z Vrbna na Bruntále, Helfenštejně a Goldštejně jako páni a praví dědicové panství Helfenštejnského a města Lipníka (J. Mráček ve výroční zprávě lipenské reálky za rok 1929—1930). Ale spor o pozůstalost po Hynkovi z Vrbna nebyl tehdy ještě ukončen. Jan z Vrbna, jakožto syn předešlého pana hejmana moravského, chtěl něco přednáseti při jednom zasedání postního soudu brněnského r. 1597, ale bylo mu oznámeno, že soudcové toho dne sirotčích věcí slyšeti neráčí (I. 95).

Na listinném dokladě ze dne 9. července r. 1597 je však podepsán jako pán panství helštýnského a města Lipníka již pouze Jiřík z Vrbna (F. X. Parsch. Das Stadtarchiv zu Olmütz, r. 1901. č. 1180).

Zajímavou zprávu o dědickém sporu po smrti Hynka z Vrbna podává Žerotínův zápis o svatotříkrálového soudu olomouckého r. 1598. Pan Jan Bukuvka tuším přede dvěma lety koupil Ivanovice od paní Hynkové z Vrbna. Neb jak je pan Hynek z Vrbna od nynějšího pana hejmana (Fridricha ze Žerotína) byl koupil (r. 1590, hned je manželce své Kristině z Rogendorfu v desky vložil, a ona potomně prodávajíc je a nemohouc za příčinou nemoci pána svého k tomu osobně dostačiti, zmocnila ku prodeji pána z Vrbna, nejstaršího syna panského (Jana z Vrbna), kterýž prodal ten statek panu Jau Bukuvkovi a zapsal se jemu, až do přejití práv podle pořádku na místě paní macochy své (nevlastní matky) ten statek očistovati proti každému, kdož by ho nařkl (I. 112).

Vysvětlení k tomuto zápisu podává uvedený již list, který napsal Žerotín z Rosic Hynkovi Bruntálskému z Vrbna na Bruntále

a Helfenštejně dne 30. dubna r. 1596, tedy bezprostředně před Hynkovou smrtí. Žerotín píše: »Srozuměl jsem tomu, že okolo dnešního dne panu Janovi Bukuvkovi Ejanovic postupovati a proti tomu přes 20.000 zl. od něho přijímati míti ráčíte, za kterouž příčinu, věda o tom, že žádného statku na ten čas kupovati neráčíte. Vsti služebně a přátelsky prosím, že takové summy pro tu důvěrnost, kterouž země (Moravská) k Vsti má, a pro obecné dobré k zemi půjčiti ráčíte. Já Vsti připovídám, že z nejprvnější berně, která složena bude v tomto markrabství (Moravském). Vsti ji

2. Portál zámku v Lipníku n. B.

s vděčností navrátiti a zaplatiti poručím. Věřím, že tak ráčíte učiniti, aby za příčinou nedostatku peněz mustrunkové (zbrojení) odkládání a tudy celá výprava naše (proti Turkům) hyndrována nebyla. Čehož jsem hotov Vsti od osoby své se odsloužiti a země všecka vděčně takové dobrodiní od Vsti přijme. Odpovědi učinlivé od Vsti očekávati budu, a na jaký způsob by jste zemi ráčili chtíti takovou půjčkou fedrovati, oznámením Vášnostiným se spravím. Nepochybně naděje jsem, že vlast Svou (Moravu) opustiti neráčíte, zvláště jsouce sněmem obecním z obzvláštní důvěrnosti k vyhledání peněz a k vypůjčování jich nařízen. Také Vsti třemi neb čtyřmi nedělními nic nesejde, a zemi nemalá, nýbrž velice platná a pohodlná služba se stane« (Žerotínovy Listy I. 136).

Bylo to povinností Karla ze Žerotína, aby jako direktor zemských peněz opatřil potřebné summy zemi Moravské.

Ale Hynek z Vrbna brzy nato zemřel, a o zmíněných 20.000 zl. za Ivanovice u Vyskova nastal po jeho smrti spor mezi vdovou po něm Kristinou z Rogendorfu a nejstarším Hynkovým synem Janem, který tento obnos od Jana Bukuvky sice přijal, ale potom své macoše odevzdat nechtěl, až došlo k žalobě o ně před zemským soudem.

Před tímto soudem vyhrála Kristina z Rogendorfu spor jak o peníze za Ivanovice, tak o svršky, které v Hynkově domě v Olomouci měla a jí spravedlivě náležely (Zápisy I. 60).

Vzpomenutý Hynkův dům v Olomouci stál na Horním rynku (nyní čís. 9). Hynkův dědic Jiří z Vrbna zapsal ho 8. dubna r. 1609 své druhé ženě Heleně. Tehdy byly jeho sousedy s obou stran domy Barbory Neumannové a Doroty Willenbergerové, která byla švagrovou proslulého moravského dřevorytce Jana Willenbergera (ženou jeho bratra Zikmunda, r. 1609 již zvěčnělého). V Lipenském okresu Vlastivědy moravské tvrdí Jan Bažura, že Hynek z Vrbna, který v Lipníku zámek na místě gruntů r. 1596 koupených vystavěl, zemřel r. 1597 (str. 134).

Stejný názor o vzniku zámku projevil Bedřich Dušek v Turistickém průvodci Lipníkem a Helštýnem (str. 12).

Ale Hynek z Vrbna byl okolo 30. dubna r. 1596 již mrtev. A lipenský zámek postavil jeho syn Jiří z Vrbna a první jeho žena Alžběta z Eicinku, jak o tom svědčí dosud erby obou na portálu zámku.

Josef Široký:

Úplné zatmění měsíce dne 2. dubna 1931.

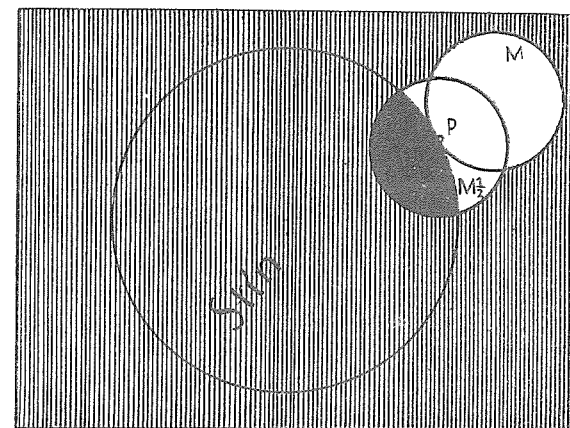
V roce 1931 budou dvě úplná zatmění měsíce, která budou v celé Evropě, tedy i v našich krajinách, pozorovatelná. První bude dne 2. dubna, druhé dne 26. října.

Vylíčíme průběh úplného zatmění měsíce, které připadá na 2. dubna. Toto budeme ovšem moci pozorovati pouze tehdy, bude-li po dobu zatmění obloha v těch místech, kde se bude nacházeti měsíc, jasná a bez obláček, anebo nebude-li na zemi mlha.

Popíšeme nyní jednak, co bude moci pozorovati každý divák hlavně ten, který nebude mít po ruce dalekohled, jednak vylíčíme, jakým způsobem se odehraje celý úkaz na nebeské klenbě.

Zmíněného dne vyjde měsíc v 6 hod. večer na východní straně oblohy a bude v úplňku (neboť zatmění může nastati pouze v této době). Budeme tedy viděti měsíc zrovna tak jako při každém jiném úplňku. Avšak zřídíme-li si zavčas naše hodinky přesně podle hodin, jimiž se řídí naše železnice (ten, kdo má radio, může si je ještě přesněji zříditi dle času železničního), pak uvidí, že přesně v 19 h o d. 22 m i n. (t. j. v 7 h o d. 22 m i n. večer) objeví se na okraji měsíce temnější zabarvení, které se bude více ztemňovati i zvětšovati. To jest právě počátek našeho zatmění. Měsíc se v tomto okamžiku přiblížil k stínu, který vrhá naše země na nebeskou

klenbu. Tento stín způsobený naší zemí však nikdy nevidíme, neboť se nemůže za nic zachytiti. Teprve až se tomuto stínu postaví do cesty měsíc, pak se nám bude zdáti, že měsíc je z části zatemněn. Do stínu země bude vnikati měsíc hlouběji a hlouběji, takže za půl hodiny po počátku zatmění, t. j. v 8 h o d. večer, bude už skoro polovina měsíce zatemněna a to tak, jak to vidíme na obr. č. 1. Tato zatemnělá část měsíce se bude i dále ještě zvětšovati, až konečně v 20 h o d. 22 m i n (v 8 hod. 22 min. večer) zmizí celý měsíc ve stínu úplně a my ho snad budeme ještě viděti, ale ne už jasný a zářící jako při úplňku, nýbrž rudě zabarvený, jakoby byl zhotoven z mědi. Někdy, ale zřídka, se stává, že není vůbec viditelný. Tento okamžik, který byl popsán, se nazývá počátkem úplného zatmění, kdežto před tím bylo pouze částečné zatmění.

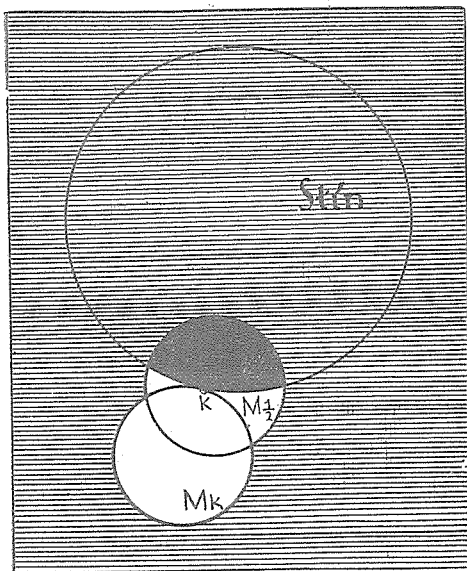

Obr. č. 1. Začátek zatmění (měsíc jest vyznačen kruhem M) počne v bodě P, kde měsíc počne vstupovati do stínu. Za půl hodiny po začátku (měsíc jest vyznačen kruhem M^{1/2}) bude tmavá část ve stínu, světlá ještě svítiti.

Bude to trvati půl druhé hodiny, co měsíc bude celý ponořen ve stínu, ale v 21 hod. 53 min. (v 9 hod. 53 min. večer) se počne měsíc vynořovati ze stínu zemského. Uvidíme stále se zvětšující jasný srpek úplňku. V tuto dobu nastal tedy konec úplného zatmění a my už budeme pozorovati pouze poslední část z celého zatmění. Právě v 22 hod. 52 min. (10 hod. 52 min. večer) celý měsíc zazáří na nebeské klenbě jako za jiného úplňku. V tomto okamžiku nastal konec zatmění. Na obraze č. 2. jest vyznačeno, jak budeme moci pozorovati měsíc půl hodiny před koncem zatmění, t. j. v 22 hod. 22 min.

Jistě bude mnohé zajímati, zda všichni čtenáři Záhorské Kroniky, roztroušení na různých místech, budou moci pozorovati zatmění dle údajů v tomto článku udaných. Počátek, konec, průběh zatmění bude pro všechny pozorovatele Československé republiky stejný, všichni budou se moci řídití údaji výše uvedenými, jen

hodinky musí býti přesně zřízeny. Naproti tomu nebude se všem jeviti stejným způsobem obraz zatmění. Obrazy č. 1. a 2. jsou zhotoveny na základě výpočtů platících pouze pro Lipník a jeho nejbližší okolí. Pro ty pak, kteří budou pozorovati zatmění mimo Lipník, budou tyto obrazy změněny. Změna bude tím větší, čím dále budou od Lipníka.

Obr. č. 2. Konec zatmění (měsíc jest vyznačen kruhem Mk) bude v bodě K, kde měsíc opustí stín. Půl hodiny před koncem (měsíc vyznačen kruhem $M_{1/2}$) bude tmavá část ještě ve stínu, bílá svítiti.

Konečně snad bude někoho zajímati, jak je to možné, abychom s přesností na minuty, ba dokonce i vteřiny dovedli předpověděti zatmění, jeho počátek, konec, ba dokonce i průběh? Odpovíme co nejstručněji. Na základě tisíciletého pozorování nebeské oblohy dospěli jsme k úsudku, že zjevy na nebeské obloze se opakují a právě zatmění měsíce se opakují nejpravdělněji. Protože přibližně za dobu asi 19 let se všechna zatmění měsíce a slunce na nebeské klenbě opakují, proto je můžeme buď předpověděti anebo stanoviti ta zatmění, která už v minulosti byla. Tak právě mohl vídeňský astronom Oppolzer vypracovati soupis všech zatmění slunce i měsíce za dobu 3000 let. to znamená, za dobu od 1000. roku před Kristem až po 2000 let po Kristu.

Ant. Zamazal:

Malhotské nářečí.

Už je tomu hodně dávno, co začala vycházati ta »Záhorská Kronika«. Mi se zdá, že sem byl tehdá ešče študentem. Potem sem o ní už málo slyšel, protože sem byl panáčkem na Valachoch. Myslel sem, že už přestala vycházati.

Až jednoc mi poslali pan děkan Sehna, co sou děkanem hdesi na Němcoch, jejich »Vzpomínky«. Měl sem z tej knížky velikou radost. Enem jedno mě mrzelo, že tam pan děkan psali o záhorským nářečou, a to vypadalo tak, jak by na celým Záhořou mluvilo se enem po hanácky, jak třeba v Opatovicách, Paršovicách lebo v Byžkovicách. Povidal sem si: A tož Malhotice nepatřijou do Záhoří? Tam se taky mluví enem po hanácky? Tož to prr! Malhotice nejsou žádná hanácká dědina. Ty majou docela inší řeč než jak to pan děkan píšou. Malhotice majou ledaco extrovního, co nemajou žádný inší záhorský dědiny.

Třebas Malhotice ležijou trochu v dole, ale nemosijou se górnice stydět za ty dědiny, co sou na kopcoch. Naša obec je skromná, ona se nenafukuje jak ty ostatní, ale mohla by se nafukovat. Kerá dědina záhorská má třebas nejakej zámek? Kerá može o sobě říci, že v ní hejvala nejaká baronská rodina? Žádná, kroměvá snát Dřevohostic. Kerá dědina na Záhořou má takový nářečí jak Malhotice? Žádná. Malhotice majou samojediny z celého Záhoří nejpěknější řeč. Tak jak u nás, mluvijou enem v Praze. Ani v Ústí, ani v Těšicách, ani ve Všehovicách, lebo v Rouským — to sou samy sousední dědiny — se tak nemluví jako v Malhoticách. To všecko dělal nejspíš ten zámek. Myslím, že ti páni na zámku zavolali sem hdyse za starejch časů nejaký dělníky z Čech do práce a ti se potem tu usadili a po nich tu ostala taky ta česká řeč.

Hde se říká? Dobrej deň! Bejvávalo. Můj milej, rozmilej!? To se říká enem v Malhoticách a — v Praze.

Tož co temu řeknete? Není to neco extrovního na celým Záhořou? No, a vidíte, nihdo si teho dosavád ani nevšiml. Není to smutná ukázka?

Abyste si nemysleli, že se v Malhoticách říká enem »Dobrej deň« a nic víc, tož Vám něco povím:

Naši stařejček, co hejvali na vejmnence, řekávali, že za starejch časů hejval na zahumeňou křež a že tam každej pondělej a outerej strašejvalo. Jakejsi černej kocour prej tam každej večír lejtal jako divokej. — V nedělu bejvávalo dycky odpoledňa modlení. Náš starej pan rector se předmodlejvali. Naša děvčata nosejvaly tehdá ešče pěkný fěrtušky, premovaný frydky, na košuli kolem krku mejvaly obíraney obojek a krátký rukávce. Na rukávcoch neměly žádnýho vyšejvání jak to majou třeba slovácký děvčata. — Každěj rok musila každá rodina na svatej Hostejn. Děcka se na to dycky velice těšejvaly. Stali sme skoro ráno, pacholek dal koňom futro, maměnka naložili buchty do košejka, potem sme poskákali všeci na vůz, tatíček švihli bičem po koňoch a už sme jeli.

Naša šimla měla jednou dvě pěkný hřebjiata.

Horší bylo, dyž přišel dýšč. V dýšču se zle jede. Na koně se mosí dát přikrejkva, aby se nezachladěly.

Za našou dědinou bejval Vaňů mlýn. Na záhumeňou stál Kubešův větrák. Z toho měli ogaři největší regraci. Šak jim taky starej mynář kolikrát na gatě naměřili.

A tak bych vám mohl ešče ledaco jinýho vykládat z tych starejch časů, ale myslím, že už z toho, co sem vám tu napsal, můžete dobře poznat, jak se u nás v Malhoticích mluvivalo a dosavát mluví.

Čeněk Kramolít:

Registra gruntovní města Hranic.

1554—1800.

Gruntovní knihy či registra gruntovní pro měšťany hranické založeny byly za majitele panství pana Kropáče z Nevědomí (1553 až 1572). Libor Scholz v knize »Památky města Hranic« o nich r. 1864 píše: »V obecní kanceláři nachází se znamenitá starožitnost, totiž stará gruntovní kniha od r. 1554, která při bourání domu č. 94 ve zdi (?) nalezena jest. Kniha ta jest velmi dobře zachovalá i vazba, která krásnou práci ukazuje, i uvnitř takměř neporušené písmo české dobře dosti se čte.«

Kniha ta s jinými ještě uschována je nyní v Městském museu v Hranicích. Podávám o ní následující zprávu. O jiných rozepíši se snad později.

Registra gruntovní pro měšťany měla 326 listů. Titulní list, jenž bývá obyčejně zajímavý, i dalších 5 listů schází. Počíná až 6. listem. Desky jsou dřevěné, koží obložené s pěknými ozdobami. Půl horní desky schází rovněž. Písmo v 16. a v 17. století je pěkné, pomalé, rozvázné a černé. V 18. století psali již zápisy obsírněji, písař neměl již trpělivosti svých předků a proto je písmo rychlejší, nynějšímu více podobné a tenké. Inkoust často přepíjí a je bledší. Místy jsou též německé zápisy.

V předu zachován je seznam dlužníků. Obsahuje běžné číslo, jméno dlužníkovu, obsah dluhu, jméno jednoho i dvou rukojmí a fant či zástavu. Uvedu příklad.

Č. 21. Barbora Holscherka 150 fl. Ant. Pajda (rukojmí), paseka, rolí u Michovce a u Kostelíka (zástava).

Č. 22. Jiřík Biskup 12 fl. 30 kr., Jiřík Obzina, rolí na Vlkovsku.

Č. 25. Josef Kuzník 65 fl. Václav Málek a Šimon Palla, rolí za chalupou na 4 míry.

Nejstarší zápis dluhu je z roku 1587. Na listu 7. je zápis: Letha 1588 za purkmistra Jana Ovesného, Jana Vavřincova (mladší purkm.) a jejich konšelů, tímto úředně zapůjčeno peněz ku pohodlí jejich.

Nyni jsou vyjmenováni dlužníci. Dluhy zaplacené jsou přeřzeny. To tehdy stačilo. I fundační dluhy jsou v knize uvedeny. Je jich celá řada.

Ze zápisů seznáváme i tehdejší názvy tratí: Role na Drahách, pod Malou Hůrkou, na Farářství, u Kostelíčka, na Vlkovsku, u Michovce, v Oborách, pod Vápenkou a jiné.

Od listu 21. počínají kupy. První zní: Dům Václava Kozlova prodán r. 1578 Šimonovi Holečkovi za 500 fl. — A další.

Grunt Václ. Barveného, pustý, prodán r. 1606 za 90 R.

Grunt po Mikuláši Kovářovi, spálený, prodán 1630 za 330 R.

Grunt po Pavlu Hlinském, spálený a pustý, prodán 1632 za 120 R.

Grunt Daňka Janíka, spálený a pustý, prodán 1632 za 350 R.

Někde se uvádí i příčina spálení.

Letha Páně 1624, za času ležení v městě lidu polského, ten grunt vyloupen a spálen (list 203.) Letha 1626 ten grunt jest od lidu Mansfeldovského spálen a tohle místo pusté zůstalo (list 184.).

Další pusté grunty se uvádějí:

Jiříka Felkenhauera, zámečníka, spálen 1637, Václava Braveného pustý 1606, po Janu Žezulkovi pustý a spálený 1637, po Jakubovi Kelčákovi pustý a spálený 1618, po Mikuláši Kovářovi spustlý 1630, po Pavlu Zlinském pustý a spálený 1632, po Janu Matějčovi spustlý a spálený 1614, po Vítčovi Těžkém spálený od Uhrů 1632, po Kateřině Daníče spálený od Uhrů 1632, po Jiříkovi Šindravém spálený 1632, mlýn Hovurtofský, obecní a spustlý 1615, po Matušovi Žaloudkovi pustý 1676, grunt Fulcovský pustý 1630, Pavla Zlinského pustý od mnoha let, Pavla Nováka pustý 1635, Šimona Dvořáka spálený a pustý 1623, Mikuláše Straky pustý 1593, Pavla Kaycha, kováře, pustý 1624, Jana Sofy pustý a zbořený 1630.

Grunt Jiříka Jaška spustlý 1626, Jana Hajdle spustlý 1626, Lorence Kernara spustlý a spálený 1631, Martina Šimonového 1626, Mače Koláře pustý 1623. Ten grunt od lidu vojenského J. M. císařské zničen. Ve městě Poláci byli. Grunt Jakuba Doubka vypálen 1626 od lidu Mansfeldova a pustý zůstává. Jiříka Jirgle vypálený a pustý 1626. Tento grunt jako i Doubka stojí u města. Aby se v něm lid Mansfeldů nezdržoval, vybral kamení ze zdi gruntu a vystavěl si druhý v Horní ulici. Grunt Jana Maky od let pustý, Jana Kolčáka pustý 1609, Šimona Kristinového 1622; též z gruntu odešel a pustý zanechal. Grunt Jana Kratochvile pustý 1624, když z toho gruntu všichni vymřeli. Václava Jungera pustý, Pavla Příborského pustý a zbořený 1623, opustil grunt. Jana Lysého spálen 1626 na den Božího narození od lidu Mansfeldovského. Jana Bočka vypálen a pustý 1622, Jana Špendle spálen 1626 s jinými grunty za branou od lidu Mansfeldovského, Pavla Beránka spálen 1626. Jana Kratochvila spálen, Václava Kozelského pustý, Václava Kapšy pustý 1606, Anny Matousekonové pustý 1606

I obecní majetek byl spustlý.

Mlýn Hovurtofský, obecní, spustlý 1615, dvůr Munkovský neb kréma obecní, 1630, mlýn na předměstí hranického pustý (str. 272).

Některé pusté domy byly opět prodány

Grunt po Janu Roušeckém, obecní, od Uhrů 1623 spálený a pustý prodán 1634, grunt Pulcovský prodán 1630, Daňka Janíka spálený a pustý prodán 1632 Karlu Klejvarovi, po Jiříkovi Žabském pustý a spálený od Uhrů 1623 prodán 1634 Bartoloměji Bažerovi, Jana Starojického pustý, 1631 Václavu Mlynáři, Pavla Velického spálený, 1689 Jiřímu Vinklarovi, Václava Koliáše pustý, 1715 Václ. Pátkovi, Jiříka Žičného spálený, 1625 Janu Dvorskému, Martina Řauna odveden obci 1625 a prodán 1629 Mojovi provazníkovi za 100 R. Martina Žďárského pustý 1598, prodán 1687, Jana Nebesáka pustý 1598, prodán 1707, Pavla Slavíka pustý, prodán 1631, Matěje Koželuky pustý, prodán 1687.

Zajímavé jsou zprávy o obecním mlýně původně Havurtofském po dřívějším majiteli nazvaném, který se již r. 1615 jako pustý uvádí. Na listě 63. je napsáno: »Letha Páně 1615 obec Hranická máje pro dluhy obecní mnoho těžkosti a bývajíce obstaruňkami často vytrhování, vypůjčili od pana Václava Mole z Modřic, toho času pána Hranického, 600 R. Zastavili na to mlýn s valchou a loukou u horního špitála.«

Zajímavá je též zpráva o mlýně druhém a o dvoře nedaleko ležícím.

List 146: Dvůr pana Jana Rajchle z Najvaldu prodán panu Alexandru Holubovi z Nadějova roku 1616 za 1200 zlatých počtu moravského za velkým mostem na Drahotuchu ležícím.

Mlýn Ondry Zvirka r. 1619 prodán Alexandru Holubovi z Nadějova za 1000 R. Letha 1624 mlýn po Alexandrovi vzat jest od pana kardinála, jakožto po rebelantovi.

Alexander Holub z Nadějova, horlivý vyznavač českobratrského učení a jeho obháje, musel ze mlýna prchnouti. Zřídil proti císaři svůj vlastní prapor, přidal se k vojsku Mansfeldovu, byl později císařským vojskem poražen a v Opavě stat. Panstvo zabavený mlýn pronajalo jak v knize poznačeno:

R. 1625 za purkmistra Kašpara Dobříčského a Mikuláše Kavky, Václav Bánovský, písař důchodní panství Hranického, položil za tento mlýn za r. 1624 a 1625 dvojích peněz po 16 R 32 kr.

Jul. Šobr :

K 125 výročí jubilea bitvy slavkovské.

Vzpomínka z Bysřice pod Hostýnem.

Po prateckých vrších bylo koncem listopadu 1805 velmi rušno. Ač měl tam vojska všude až černo, rozhlížel se Kutuzov nervosně po širém okolí, netrpělivě očekávaje příchodu dalších pomocných

sil. Nějak pomalu a nepravidelně se scházely. Ale nebylo divu, že se tak dělo: cesty ke Slavkovu byly tak řečeno ucpány. Vozy s potraviny a přerůznými potřebami válečnými, stáda porážkového dobytka, houfy lidí, vše nepřetržitým proudem ubíralo se k Slavkovu, od něhož opět vozy s přerůzným nákladem náradí, nábytku, potravin, dobytek, bédující lid kvapem ubíhaly směrem protivným — a tímto rejem ztěžka jen bráti se mohla pomoc netrpělivému veliteli.

O nesnázích těchto jakož i mnohých jiných věděl dobře veliký Napoleon a proto nemálo záleželo mu na tom, aby co nejdříve došlo k bitvě, bitvě věkopamátne, jíž účastníci se měli tři císařové tři nejslavnějších říší světa.

Aby Kutuzova vyprovokoval, posunul Napoleon pravé křídlo své armády od jádra vojska a s nelíčenou radostí brzy nato pozoroval čilou reakci spojenců na návrších prateckých. »Běží do pasti, běží«, smál se, »do poledne budou v ní a do zítřka večera bude ta armáda moje!« A byla. Dne 2. prosince vepleten byl další palmový list do vítězného věnce velikého císaře. Car ruský po bitvě o samotě u potoka rozplakal se zármutkem, lítostí a studem, zato Napoleonovi do smrti utkvívalo v paměti slunce slavkovské. Polní postel ze železných prutů, na níž před bitvou spal, vozil pak vždy s sebou a také na ní umřel.

Hrozné to bylo po bitvě slavkovské. 9000 mužů vojska francouzského a třikráte tolik spojenců bylo dílem zajato, dílem raněno anebo zabito. Na zamlženém a dosud doutnajícím bojišti tisíce raněných volali o smilování k těm, za jejichž prestýž krváceli, ostatní rozptýleni hnáni byli na všechny strany vítězícím vojskem. Po rozbídlých cestech v dešti brala se sta hladovými koňmi vlečených příprěží s těžce raněnými dál a dál a blíž a blíž k rodišti sténajících a k narychlo pořizovaným lazaretům. A v každém městě při cestě od nešťastného bojiště dodýchávaly pak desítky a sta bojovníků, dodýchávala sta a tisíce lidí, lidí do včerejška šťastných, z krás života se těšících, dnes však bytostí zoufajících, zlomených

A což prý, říkají »také lidé«, což na těch několika rocích života, o něž člověka připraví válka? Život sám prý je od věků jen boj, boj slabých se silnými a jim prý musí zůstatí navždy. Jak strašná to slova! Kdy pochopí lidstvo, že život není a nemá býti bojem, zato ale stálým poskytováním pomoci silných slabým, pro které je třeba žítí a ne umírati?

Přes pět let pozoroval hejtman svob. pán Pichler ji, Marketku, nevlastní sestru majora Šavova, jehož ona utýraného dlouhou válkou a ranami posetého na všech bojištích provázela. Tolik něhy, tolik lásky, tolik blaživých úsměvů v tváři v toliké neurvalosti, zbesilosti a surovosti válečné! Pichler pásl po těch očích a kolikrát je zahlédl, kouzlo jejich jej opojovalo a srdce roztoužilo. A osud pousmál se na Pichlera: ranil jej u Slavkova, avšak jen proto, aby za utrženou bolest dal mu hrst květů.

V bitvě raněným a ochuravělým, ubírajícím se Bystrici, dal hrabě Frant. Wengerský z dílny na porcelán »Na bělidlech« zřídit lazaret a s místním lékařem Jos. Fialou a čtyřmi jinými, odjinud povolánými, jakož i s farářem bystrickým Bohumírem Guilknerem staral se všemožně o pohodlí jak ubohých dovážených vojáků, tak o lidi v městě, kde začínaly se objevovati jakési povážlivé nemoci.

A do tohoto bystrického lazaretu, jehož správou pověřen byl Pichler, třebaš raněný, dovezli brzy i Šavova i s jeho sestrou. Pichler topil se v náručí květů, jež osud mu podával a vůni jejich zacelovala se i jeho rána.

Ale v tom počali i v městě i Na bělidlech umíratí. Vypukla nakažlivá nemoc — říkali jí hlavnička — a ta začala se šířit tak prudce, že byla jí brzy zachváčena celá Bystrice. Umíráček neustával kvíliti a smrt jásala nad bohatou žní, kosila mladé i staré, nepěkné i krásné, veselé i smutné, bohaté i chudé, skosila vojevůdce i prostého vojáčka, zasáhla lékaře i kněze a nenechala ani těch, v nichž rozvíjela se láska a kteří proto umíratí neměli.

Tam vzadu starého hřbitova na levé straně ve společném hrobě pohřbili jich z Bělidel 145. Nedaleko nich v druhém společném hrobě ustlali jen dvěma. A jak nad těmi 145, tak nad tím jediným rovem oněch dvou vyrostly veliké keře šípkových růží, nad nimiž po 125 let nese se srdce rozehvívajících píseň — píseň beze slov.

V zadní části na levé straně starého bystrického hřbitova pohřbeno je 147 vojáků, kteří v bitvě s Napoleonem u Slavkova roku 1805 raněni neb vysílení onemocněli a v Bystrici naší Na bělidlech v lazaretě zemřeli. Z nich jsou 54 z území naší republiky, 39 z Rakouska, 16 z Říše, 6 Maďarů, 4 Srbo-Chorvaté, 3 Rusové, 2 Rumuní a 23 neznámo, odkud pocházeli.

Význačnější osoby mezi pohřbenými jsou: Svob. pán Kristian z Pichlerů, hejtman, rodem z Augsburku, lékař Josef Wilhelm, rovněž rodák z Bavorska, major Šavov. Z naší Bystrice leží mezi nimi mladý voják Frant. Mikala. Také tu pohřbena ošetřovatelka Marketa Slevicova, rodem Chorvatka.

Ant. Svěrák:

Nucený prodej šenkovního domu v Kelči roku 1779.

Leta Páně 1779 dne 1. máje za purkmistra staršího Mart. Peroutky, mladšího Tomáše Pelikána a jiných t. č. v radě sedících osob stal se právní a v ničem neporušitelný kupovní zápis na dům šenkovní pod Nr. 31. (nyní č. 17.) po nebožtíku Ignáci Mašlanu a sice z příčiny té: Poněvadž tento dům vdova po nebožtíku Ignáci Mašlanu nějaký čas v držení měla a takový svojím synům, jednomu neb druhému dochovati mínila, kteřížto synové po Matěji Petržel-

ku ve vojenském stavě se vynacházejí, a ona vdova v stavě se nenachází na delší časy tento dům (již tenkrát dosti sešlý) opravovati a na něm ležící dluhy spláceti, tak kreditoři ze všech stran bojíce se o své kapitály, ustavičně je upomínali, tak ta vdova byla před ouřad purkmistrovský předvolána a tázána, zdaliž by ona sobě troufala kreditory spokojiti a spolu taky dům opravovati, anebo jestli by z jejich synů některý tento dům držeti chtěl. Oni ale oba zkrz mateř svou odkázali, aby takový dům zkrz veřejnou licitaci právně prodáván byl.

Pročez slyšíce ouřad purkmistrovský jak od matky tak od synů takovou stejnou odpověď, tedy z ohledu toho, aby ten dům k většímu spuštění nepřišel a zlehčen nebyl, zkrze vyvěšení prodejní cedule na 14 dní veřejný prodej prohlásil.

Po vyjití těch 14 dní pořádně běžících veřejnou licitací pod datem 27. dubna roku 1779 takový dům od 8 až do 12 hod. v domě radním prodáván byl. — Při dohořování tří svíček po 15. příhozu vykřikl Václav Masařík: Já dám pět set deset rýnských! A tak ten dům Václavovi Masaříkovi na nejvyšší poslední přidání za 510 rýnských připadl.

Na kupovní sumu kupitel Václav Masařík při purkmistr. ouřadě v hotovosti 300 rýnských skutečně položil. Ostatních ale 210 rýnských, komu a kam takové patřiti budou, učiněná specifikace v purkrechtě ukáže.

Tak tedy poněvadž on Václav Masařík ujmátel toho domu všechno to na sebe přijal, tento dům se jemu právem kupu se vším od starodávna patřícím právem a příslušenstvím od ouřadu purkmistrovského k volnému užívání adjustiruje a k vrchnostenské ratifikaci zanechává. Za vybývání jak císař. král. a vrchnostenských povinností a všechnu parici obojímu právu rukojmí stavil Ant. Hošťálka a Ignáce Plesníka.

Následuje repartice, ve které se na konec uvádí: Item: Patřící accidenc ouřadu městskému, písařovi, právnímu poslovi, od sessi, licitace, licitační cedule, od přiražení vyhlášky, od repartice spolu se štemplovaným papírem skrovně vynáší 6 zl. 28 kr.) Tento obnos zaplatil se z kupní ceny.

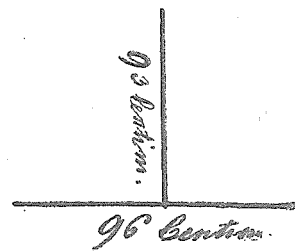
Specifikace

na sumu 510 rýnských za zlicitovaný šenkovní dům po nebožtíku Ignácu Mašlanu, který Vencl Masařík pod datum 27. dubna roku 1779 licitačním způsobem ukoupil, komu taková za ten dům zlicitovaná suma peněz připadnouti a vyplacena býti má, totiž:

	zl.	kr.	troj.
Chrám Páně sv. Panny Kateřiny	30	—	—
Do vrchnostenské sirotčí kase	50	—	—
Do městské sirotčí kase	102	7	—
Heřmanskému fojtovi dluh	75	—	—
Skalickému mlynáři dluh	50	—	—
	<hr/>		
	307	7	—

IETHA PANIE 1653. W MIESICZI WLY KE CZ TI
 BOZY. A. S. WAWRZINZE GEST TENTO ZWON
 LITEY ZA PANOWANI OSWICZE NEHO WYS. VROZE:
 P. P. FERDINANDA S. R. RZISSE KNIZE TE. Z
 DYTRYCHS TEKNA A NA NIKELSSPVRKV ETC
 ZA DIEKANA BERNARTA KRISTELIVSA. S. PIS. DOKTO
 RA A PROTHONOT: APOST: PRIMATORA P. PANA
 HRABOVSYHO. PVRKMISTRVW. VRBMA KELNERA JANA
 WZLYSSE. MATIEGE KNOPPA, A CIRZIK A BERGERA.
 STEPHANVS MOLLOT
 LOTMARINGVS

HOC OPVS
 FECIT
 1653

náboženské matice za v. p. Josefa Deutschla od L. F. Stankeho v Olomouci přelit 1850.« Odebrán v čas světové války.

Na jiném zvoně obraz hlava Krista P. na kříži, P. Marie s kórkou a Božským dítkem s latinským nápisem: »Sem, když zvoním, do chrámu přichází i lid, hrozná bouře prchá. Martin Prachovský (jméno zdejšího faráře, nekatolického) mistr Zachariáš Milner. Roku 1601.«

Na umíráčku, který též odebrán, český nápis »Tento umíráček darovala Cecilie Suchánková pro chrám Jezernický ke cti sv. Barborec. Ulil Arnošt Diepold v Praze 1898.«

V O s e k u tři zvony odebrány na děla měly nápisy: Největší »Sv. Cyrille a Metoději, orodujte za nás. Sv. Floriane, oroduj za nás. Nákladem farníků oseckých za faráře Valentína Hošťálka od Emila Webera v Brně 1876 přeléván.«

Druhý nápis latinský a německý: »Ke cti sv. Kříže a s. Florianiana 1789. Mne ulil W. Straub.«

Třetí s nápisem německým: »O svatí Josefe, Floriane, Jane a Pavle, mučeníci, orodujte za nás. Ulit od Valeriana Oblettra. Olomouc. Roku 1729.«

V L o u č e odebrány 3 zvony na děla, s nápisy: 1) »Sv. Jane evangelisto. oroduj za nás. sv. Karle Boromejský. oroduj za nás.

sv. Anno, oroduj za nás. Nákladem Jana a Anežky Dvořákových za faráře Jana Stoniše 1870.« 2) »Ke cti sv. Cyrilla a Methoda a sv. Antonína Pad. za faráře Jana Stoniše ulil Emil Weber v Brně 1870.« 3) s latinským nápisem: »Sv. Kříže a sv. Jana Nepomuckého ulil Wolfgang Straub v Olomouci 1777.«

V P o d h o ř í latinské na obou zvonech: 1) Ke cti sv. Havla opata darován kostelu v Podhoří. Ulit od Jiřího Františka Reimera. Veleředstojný pán Tomáš Ant. Kayner, farář drahotušský vlastním nákladem zjednal. Zvon tento zasvěcený ke cti sv. Havla opata pro filiální kostel v Podhoří 1717.« 2) »Ke cti bl. Marie a sv. Františka Xaverského kostelu v Podhoří. 1772.«

V S o b ě c h l e b í c h odebrány tři zvony s nápisy na všech zvonech stejných: »Ulil Wolfgang Straub Olomoucký 1832. V. p. Jiří Wiesner, farář soběchlebský 1832.« Obrazy měly 1. nsv. Trojice a bl. P. Marie na nebevzaté, 2. sv. Josefa a sv. Václava. 3. sv. Valentina a sv. Jiřího.

Sova Otto:

Různé říkanky ze Záhoří.

Mnohé z nich těžko někam zařadit nebo připojit. Bavivají jimi větší děti ty nejmenší, nebo se jimi také mezi sebou baví. Každé z nich — alespoň dříve tomu tak bývalo — snaží se, aby jich znalo více než jiné.

Jsou téměř výhradně z Blazic a Sovadiny.

Krávy dó pod vodó
 pod zelenó jahodó.
 Jahoda se svítí
 jak červený kvítí.
 Kde je naša jalůvečka?
 U božího kostelíčka.
 Kostelíček hoří,
 chalupa se hoří.

Děvče šlo na vodu,
 našlo tam jahodu.
 Krávě ju dávalo.
 kráva ju nechce.
 kůň na ňu rechce.
 kohót na ňu kokrhá.
 že jí hlavu rozrhá.

Za našó stodoló
 děvčata si hrajó:
 červený fěrtušky
 opásaný majó.
 Jedna ho prodala
 a kópila věnec:
 dala ho Honzovi
 za jediné tanec.

Prší, prší, jen se leje
 a my domů nepůjdeme:
 půjdeme na krátký,
 budem píc karlátky:
 karlátky se upekly,
 věil jich dáme pardýnce.

Svině dó ulicó,
 Petr bije palicó.
 Nebij je tak, Petře,
 dám ti zlatý děvče.

Já viděl vlka,
 stál u potoka:
 já sázel koření,
 on házel kamení.

Starý došky vázal,
 do stodůlky házal.

Můj milý, stáříčku, dej mě otýpečku. ať já sobě pošiju svoju chalupečku. Hopy. šupy, šup.	snědl kočku s kofatama. škrábe ho to v životě.
Švidli, švidli na basičku. Ó, ty starý medvěde, dal já sem ti čtyry groše. abys kópil dětem koše a tys kópil tabáku, i ty hlópy maňáku.	Ševče, pánbu tě nechce. čert o tě nestojí. že smrdíš od smoly.
Posměšky ze Slavkova p. H. Švec sedí na plotě, zpívá sobě o psotě:	Mináru, mináru. gatě se ti pářú. dej si ich zešif. bude ti minárka hřešif.
	Mináři, škobrtáci. vypili vám vođu ftáci.

Florian Zapletal, Praha:

Konec hradu v Rožnově a počátek zámku ve Val. Meziříčí.

Po smrti Viléma z Pernšteina r. 1521 držel panství helštýnské a městečko Lipník jeho syn Jan. Ačkoli se zdržoval málo na hradě Helštýně, psal se přece až do své smrti r. 1548: Jan z Pernšteina a na Helfenštejně.

Podle listu, daného na Hranicích 6. srpna r. 1533, prodal Jan a Jaroslav, vlastní bratři z Šelnberka a z Kosti, Janovi z Pernšteina panství Rožnov za 28.000 zl. (Archiv český XX. 372). Listem, daným na Tovačově 6. ledna r. 1534, prodali tiž bratři z Šelnberka a z Kosti, Janovi z Pernšteina za 14.000 kop grošů českých: hrad Rožnov s městečkem Rožnovem, tvrz Vsetín s městečkem Vsetínem, městečko Mezeříč s městečkem Krasnem (AČ. XXX. 374—75).

Jan a Jaroslav, vlastní bratři z Šelnberka a z Kosti, vložili a vepsali 25. června r. 1535 v zemské desky markrabství Moravského Janovi z Pernšteina k pravému držení a dědičnému užívání: hrad Rožnov s městečkem Rožnovem, tvrz Vsetín s městečkem, městečko Mezeříč s městečkem Krasnem (A. Č. XX. 381).

Osudným se stalo hradu Rožnovu povolení, které dal 24. list. r. 1538 Janovi z Pernšteina král Ferdinand: »Jakož jsi nás skrze urozeného Jaroslava mladšího z Šelnberka a z Kosti, věrného našeho milého, poníženě žádal, ať bychom povolili naše královské k tomu dáti ráčili, aby zámek Rožnov pro nepřiležitost zbořiti a jiný zámek v městě Mezeříčí postaviti mohl; i vědětí dáváme, že jest v tom

milostivé naše povolení, aby dotčený zámek Rožnov, poněvadž se tobě za neužitečný a k tomu nepřiležitý býti zdá, zbořiti a jiný v Mezeříčí postaviti dal« (AČ. XX. 69).

Toto povolení znamenalo konec starého hradu v Rožnově a počátek nového zámku ve Valašském Meziříčí.

Z listu krále Ferdinanda Janovi z Pernšteina ze dne 17. července r. 1535 se dovídáme, že Jan měl spor s Janem Podmanickým pro jeho »vkládání v grunty (Pernšteiny), k Rožnovu a Vsetínu příslušející«, a že tuto věc měli podle možnosti srovnati královští komisaři, »kteříž na den sv. Bartoloměje na mezích, o kteréž jest rozepře mezi královstvím Uherským a markrabstvím Moravským, býti mají« (AČ. XX. 43.)

Ale spor s Janem Podmanickým a jeho svévolné »vkráčování v grunty (Pernšteiny) rožnovské« trval ještě r. 1538 (AČ. XX. 64—65).

Odkud se dalo se strany Jana Podmanického vzpomenuté »vkládání v grunty (Pernšteinské), k Rožnovu a Vsetínu příslušející«?

V listu Jana z Pernšteina z 28. srpna r. 1543 se praví, že »Podmanický s Kostkou zámky a statky své dosti blízko knížectví Těšínského mají« (AČ. XX. 193).

To znamená, že hrady a statky Podmanického ležely na jihu od knížectví Těšínského a na jihovýchodě od Pernšteina panství rožnovského a vsetínského, čili že Jan Podmanický vládl hrady a statky v Pováží na sousedním Slovensku.

Je to patrné také z listů krále Ferdinanda z r. 1538, v nichž král sděluje Janovi z Pernšteina, že dopsal »Aleximu Turzimu, v Uhřích místodržícímu našemu«, aby s Broderikem, biskupem v Uhřích a s Peškem Cerglem bez meškání zakročil proti Podmanickému, neboť král si přeje, aby Jan Podmanický »mezí, hranic a gruntův (pernšteinských) všelijak prázdnen byl« a aby tak nejen Jan z Pernšteina, nýbrž také markrabství Moravské »před tím Podmanickým pokoje užiti mohli« (AČ. XX. 64—65).

Ze dvou listů krále Ferdinanda Janovi z Pernšteina z r. 1535 (17. července a 5. srpna) se dovídáme, jak už uvedeno, že tehdy byla »rozepře mezi královstvím Uherským a markrabstvím Moravským« o »mezec« čili zemské »hranice« a to v obvodu panství vsetínského a rožnovského, neboť královští komisaři (Jan Kuna z Kunštátu a Vilém Prusinovský z Víckova), kteří měli tehdy vyjet na tyto sporné zemské hranice, měli současně urovnati také spor Jana z Pernšteina s Janem Podmanickým o svévoli »vkládání« tohoto »v grunty (pernšteinské), k Rožnovu a Vsetínu příslušející« (AČ. XX. 43).

R. 1538 uvedený Alexius Turzy (vlastně Turzo, Thurzo), »místodržící« krále Ferdinanda v Uhřích, byl patrně vlastním bratrem

učeného humanisty Stanislava Turza (z Tuřího), olomouckého biskupa, zemřelého 17. dubna r. 1540.

A Jan Podmanický byl členem mocné slovenské šlechtické rodiny, která držela hrady a statky na Slovensku v Pováží, v Trenčanské stolici (Velkou Bytčou, Hryčov, zejména však Povážskou Bystřicí).

Rodinným sídlem tohoto rodu byl hrad na strmé skále na pravém břehu Váhu nad vesnicí Podhradím proti Povážské Bystřici, ležící na levém břehu Váhu. Zříceniny tohoto kdysi mocného hradu, s něhož ovládali Podmaničtí bezmála celou Trenčanskou stolici a najížděli odtamtud i přes hranice na Moravu a do Slezska (na Těšínsko), zachovaly se dosud.

Riegrův »Slovník naučný« zaznamenal r. 1860, že v chrámu povážsko-bystrickém zachoval se mramorový pomník Kašpara z Podmanína z r. 1558 s českým nápisem (I. 1016; srov. i stať o rodu Podmanických tamtéž VI. 496).

V této souvislosti historické rozumíme lépe listu Jana z Pernšteina a na Helfenštejně, danému na Prostějově r. 1538, jímž daroval Jan městu Meziříčí panské mýto na stavbu městské zdi («zdi okolo města»), »aby to město k ohradě přišlo«, poněvadž »sedí na pomezí« (IX. zpráva gymnasia ve Valašském Meziříčí z r. 1888—89).

R. 1555 tato městská kamenná zeď nebyla ještě hotova, neboť v listinném dokladu z toho roku se praví: »A jakož Meziříčí okolo města zeď od některého léta s nemalým nákladem svým i také pánův svých stavějí, kteráž ještě do konce dostavena a dodělána není«, a proto jsou Krasenští povinni, »pokudž by táž zeď dostavena a udělána nebyla, slušnou pomoc k té ohradě města (Meziříčí) činiti« (IX. zpráva).

Jaké živly se potloukaly za Jana z Pernšteina po moravsko-uherském »pomezí«, pokrytém těžko dostupnými lesy, o tom svědčí list krále Ferdinanda ze dne 9. července r. 1537 Janovi z Pernšteina, v němž se praví mezi jiným: »Což se toho služebníka Mikuláše Vršateckého z Pováží, o kterémž jsi nám napsal, že by v Mezeříčí s falešnými minci postižen býti měl, dotýče: vědětiť dáváme, že jsme hejtmanu markr. Moravského, aby jeho do Olomouce dodatí rozkázal a oni Olomučané aby jeho přijali a k němu útrpným právem přikročiti dali, psaním naším poručiti ráčili, a což tak vyzná, aby nám to bez meškání sepsáno poslali, jináč nečiníc. Protož věduc to, neobmeškávej úředník u svému Rožnovskému, aby toho vězně do Olomouce poslal, poručiti« (AČ XX. 55).

Uvedené původní listinné doklady z let 1533 až 1548, tedy z doby, kdy helštýnský pán Jan z Pernšteina držel také Vsetín, Rožnov a Valašské Meziříčí, osvětlují nejednu stránku z dějin tohoto zapadlého moravského kraje.

Bohuslav Zdráhala:

Z deníku legionářova.

(K výročí památné bitvy u Bachmače.)

Psal se rok 1918. To už bylo po slavné bitvě u Zborova, v níž čeští legionáři, příslušníci I. divise, dobyli ohromného vítězství nad armádou rakouskou. I. divise ubytována byla tehdy v okolí Žitomíru a II. divise, připravená zasáhnouti do bojů na frontě rakousko-německé, očekávala povolání ve vesnicích na dráze mezi Kievem a Poltavou.

Byl měsíc únor. Divný měsíc. Začínalo ukrajinské jaro. Mrazíky noční bývaly sice ještě dosti silné, ale přes den svítilo sluníčko a slibovalo proměnit cestu a pěšinky v bezedné jílovité propasti. Těšili jsme se, že počátkem jara můžeme zasáhnouti do bojů s našimi nepřáteli Němci a Maďary.

Ale hle! Do našich plánů a nadějí vpadla neočekávaná zpráva. Fronta proti Rakousku a Německu se rozpadla, ruští vojáci zahodili zbraně, rozkradli vojenský majetek a rozutíkali se domů. Rakouské a německé vojsko, vyhladovělé, slavilo tučné hody v opuštěných vojenských skladištích, oblékalo se do teplých ruských oděvů, odesílalo domů ohromné zásoby střeliva, zbraní, koní, dobytka a německý císař Vilém s rakouským Karlem, zpiti neočekávaným obratem, předpovídali brzký konec války a na mapě dělili se o vítězství. Zmatek, veliký zmatek rozpoutal se v širé Rusi. Ukrajina, území, v němž žila naše vojska, prohlásila se republikou, ale Němec stal se přes noc jich nejlepším přítelem. Ale Petrohradská bolševická vláda nechtěla jen tak darem vydati Němcům ohromné zásoby potravin, po nichž dychtili vítězové, nepouštěla a nedovolovala německým vojskům přístup do svého území. Chtěla je zadržeti. Ukrajinská vláda naopak stůj co stůj pouští naše nepřátele a ti se k nám blíží. Vzniká občanská vojna ukrajinských vojsk-Hajdamaků s vojsky bolševickými. Obě tyto armády zápasí o hlavní město ukrajinské republiky, o Kiev. Vojska ruská ve své vlastní zemi pálí, loupí, vraždí své vlastní lidi. Zmatek ten došel i do území našich vojsk, došel i do Pyrjatina, Berezani, Baryševky, Borispolu, Jahotina, Semenovek a hůh ví, jak se ty všechny prosté ruské vesničky jmenovaly, v nichž strávili naši hoši II. divise v zemljankách i po bytech ruských ukrajinských sedláků nevládnou zimu. Takový byl leden, takový byl únor roku 1918 v československém vojsku na Ukrajině. Byly to měsíce plné očekávání, čehosi neurčitého. Nemohli jsme a nechtěli nic podnikat. Byli jsme jen hosty ruských bratří a host nesmí se míchat do poměrů domácích lidí. Ovšem nedovolili jsme loupiti, páliť a vražditi v našich vesnicích a proto nás měli naši hospodáři rádi.

Následky ruského sbratření s Němci se záhy objevily. Naše I. divise dostala se do nemilého styku se svými úhlavními nepřáteli, byla najednou obklíčena 3 divisemi německými a rakousko-uber-

skými. Proto musela ustupovati. Opuštěná, osamocená, krok za krokem ustupovala, ale toto volné tempo počalo se zrychlovati.

Ríkali jsme si: »Zahyneme v tom ruském blátě, pobijí nás Němci, spojení s bývalými našimi spolubojovníky Ukrajinci.«

Na naše krky dělali již Němci oprátky, čistili pušky a chystali náboje.

Proto na rychlo byly u nás konány přípravy pro vojsový sjezd v Pirjatině, bychom se uradili, jak zachrániti naše české vojsko před valící se vlnou Teutonů, před jistou záhubou.

Než události se vyvíjely velmi rychle. 4. března 1918 uzavřen byl mír brest-litevský, ke sjezdu v Pirjatině ani nemohlo dojiti. Masaryk, dlící tehdy mezi námi, rozhodl.

Všechno naše vojsko z Ruska odjede bojovati do Francie. Sám. brzy po svém svátku. 10. března, odejel do Vladivostoku a odtud lodí do Spojených Států k prezidentu Wilsonovi. V posledním svém dopisu ze dne 9. března, před svým odjezdem, píše vojsku i zajatcům dopis následujícího znění:

Bratři, vojáci a zajatci!

Odjíždím z Vašeho středu, vlastně budu Vaším kvartýrmajstrem (ubytovatelem) ve Francii; tam se shledáme, tam se shledám se svým V. plukem (Masarykovým) a se svou rotou III. pluku; doufám, že se tam shledáme se všemi zajatci, že všichni vstoupíte do naší armády.

Mám veliké zadostiučinění z toho, že jsme společným úsilím vytvořili korpus (2 divise — 1 divise = 4 pluky), vytvořili ho z poměrů těžkých; ještě větší mám radost z toho, že jsme v těch těžkých dobách uchovali svůj celek jednotným. Tento náš celek je politická moc, skýtající každému jednotlivci bezpečnost; tento náš celek je memento nepříteli a bude jeho postrachem.

Čechové všech stran a frakcí pochopili příkaz veliké doby. shlukli se ve svorný šik; našli se Čechové a Slováci v živé jednotě. Jste svorni vedle sebe, Čechoslováci a Rusové, a bude Vám dána možnost, bojovati společně s Jihoslovany a Poláky.

Našli jsme se Slované v nebezpečí — zůstaneme si věrni a oddáni!

Ve Francii a Italii budeme bojovat také za Rusko. Chtěli jsme bojovati na straně ruských bratří zde a stal se slibný počátek u Zborova a po Zborovu; je nám líto, že ve jménu Ruska byl uzavřen tak jednostranný mír, ale právě proto se přičiníme v ženerosní Francii o vítězství nad Rakousko-Uherskem a Německem a to vítězství posílí i Rusko.

Věříme přes všechny nehody v budoucnost ruského národa! Pokud budete v Rusku, zachovávejte, jako posud, neutralitu; jen ten slovanský národ a ta strana jsou naším nepřítelem, kdo se zjevně spojují s nepřítelem.

Ať žijí Rusko, Francie, ať žijí spojenci! Ať žije sjednocený, nezávislý československý národ! Ať žije demokracie a bratrství všech národů! Ať žije prvé československé vojsko, mocný budovatel svobodné vlasti!

Bratři vojáci! Vyrvejte v útrapách, zachovejte jednotu; že vykonáte svoji husitskou povinnost proti nepříteli, tomu věřím a to vím. Všichni za jednoho a jeden za všecko!

V Moskvě 9. března 1918.

T. G. Masaryk.

Tímto dopisem rozhodl pan prezident o našem odjezdu do Francie. To bylo radostí! Pojedeme přes celou Sibiř do Vladivostoku a odtud nás francouzské a anglické lodí odvezou přes Ameriku na západní bojiště.

Němci zatím najížděli v obrněných automobilech a vlcích na nejzápadnější položené části naší I. divise. Tato se proto stahovala ke Kievu. Pochodovalo se pěšky a bylo třeba krýti pochod se všech stran. Po pětidenním pochodu, při němž naši vojáci prošli 130 až 170 km (vzdálenost Břeclavy a Bohumína), prošla prvá divise v plném pořádku Kievem. V patách za nimi byli Němci. Byl sveden krátký, ale tuhý boj o most kievský přes Dněpr. Přechod byl uhájen a naši hoši se ocitli na levém břehu.

Nato pokračovali vysílení naši hoši v pochodu přes Dárnici směrem k Pirjatinu a Prilukám.

Vojáci II. divise (5., 6., 7., 8. pluku) měli vyčkati příchodu I. divise a připraviti jim potřebný počet vagonů a lokomotiv pro dopravu do Vladivostoku. Byla to nemalá starost, sehnati 60 úplných vlaků po 40—45 vagonech, nalézt je na poměrně krátkém úseku. A musilo to býti.

Všechno naše vojsko muselo projížděti stanicí Bachmač. Bachmač je důležitým železničním uzlem. Je to křižovatka 5 tratí. Ze západu sem směřují trati od Kieva a Varšavy, ze severu od Minska, z jihu od Kremenčugu a z východu od Kursku. Němci, znajíce dobře svízelnou naši situaci, chtěli nás zde zaskočiti. Měli volné 2 trati. Od Kieva a od Varšavy. Nikdo jim zde nekladl překážek, na těchto 2 tratích nebylo našich částí.

Vedení naše bylo si plně vědomo vážnosti okamžiku, neb dobytím Bachmače Němci byli bychom zaskočeni, obklíčeni a zničeni.

Proto narychlo poslány byly k Bachmači po trati jižní 3 prapore 6. a necelý 1 prapor 7. pluku, aby zabránili Němcům vjezd do této stanice potud, dokud poslední vlak našich hochů neprojede touto stanicí. Několik stovek našich hochů mělo držeti obě západní trati, mělo odolati náporu dobrým 3 plukům německého vojska s dělostřelectvem a asi 6 eskadronami jízdy.

Hoši, vyslaní k hájení Bachmače, musili držeti nepřítele ve vzdálenosti aspoň 15 až 20 km kol města, aby německá děla nemohla střeliti po našich vlcích.

A teď počnu vyprávěti Vám, milí čtenáři, události dle vlastního deníku:

4. března: K páté hodině ranní zastavuje vlak našeho 7. pluku Tatranského v Jahotině. Je to menší stanice na trati Kiev-Poltava. Leží asi 100 km vých. od Kieva. Teprve teď vidíme, jak jsme ve vlaku napěchováni. Včera v noci kol 11. hod. nasedali jsme v Berezaně, městečku ukrajinském, kolébee našeho Tatranského pluku, do vlaku k odjezdu. Protože pro celý pluk podařilo se sehnati jen

3 vlaky, což pro 3000 mužů a 216 koní je málo, byly naloženy do vlaku jenom 2 prapory. Do každého vagonu se musí vejít 58 lidí. Místa je málo. Sedíme na podlaze zašpiněných nákladních vagonů, a jsme rádi, že nemusíme jako 4 roty s plukovním obozem (trenem) a 1 četou strojních pušek (kulemetů), pochodovat do 50 km vzdáleného Jahotína, kde snad se podaří sehnati ještě i vlak, nutný pro pluk.

Stojíme tedy v Jahotíně. Po včerejší pošmourné, mlhavé neděli vyskočilo si na oblohu sluníčko. Den je jasný, nebe bez mráčku. Hoši se probouzejí. Odstrojeni, bez plášťů a nepohodlného řemení, vyskakují z vagonů, běží se umýt k vodokačce (vodárna k napájení lokomotiv), a přinášejí si z nádražního »kipjatoku« vřelou vodu na čaj. (V Rusku na každém nádraží stojí 1 nebo 2 kotle, ohromné, zazděné do hranolové peci. Pod kotly se ve dne v noci topí, aby cestující, jedoucí na velké vzdálenosti, mohli se kdekoliv napít čaje. Každý ruský cestující cestuje s plechovou konvicí, čaj má v balíčku, a má-li chuť, vyběhne si z vlaku ke »kipjatku«, otočí kohoutek a natočí si do konvice vařící vody.) Po čaji sháníme vagony pro pochodující naše bratry, kteří po obědě mají stihnouti Jahotín. Na nástupišti koncertuje naše plukovní hudba.

Do oběda sestavili jsme z vagonů celý vlak. Dalo to dosti námahy a potu, neb vozy jsme posunovali sami, bez lokomotivy. Vagony byly strašně špinavé. Vzorečky všech možných tovarů, které se v nich dopravovaly, válely se na podlaze. Sehnali jsme si košťata, vymetli prach, uhlí, vápno, hnůj z vagonů a počali jsme si zařizovat naše nová obydlí. Kdesi opodál skladiště byla nakupena prkna. Ihned běžíme pro ně a z nich udělali jsme si v každém vagoně 1 poschodí, takže v noci budeme moci pohodněji spát. Také jsme dostali u sedláků koupiti slámy, která se ve vagoně nastlala, přikryla stanovými plátny a budeme si v noci mysliti, že spíme doma na pohovce.

Tak uběhlo dopoledne, poobědváme, přešlo odpoledne, blíží se večer. Naše pochodující části zde dosud nejsou. Přemýšlíme, zda se jim něco nestalo, zda nebyli cestou zaskočeni a nepotřebují-li snad naší pomoci. Vyšlou se rozvědky jim naproti. Naše plukovní hudba koncertuje opět na nádraží. Hraje tak krásně. Motivy národních písní unášejí nás domů, připomínají české zábavy, naše pouti, bloudíme po našich vískách, nivách a lesích.

Pojednou ze sladkého snění vyruší nás tlumený, pravidelný tepot motoru. Ohlížíme se. Přichází to shora. Co to?

»Aha, vidíš?«

»Kde?«

»Tam!«

Ano, tam, kde ukazují paže mnohých, tam na jasné obloze objeví se teničký, dlouhý mráček a v něm tečka. Jakási muška — ne, je to brouk a ten stále roste.

A z tohoto lesklého, bzučícího brouka stává se pták, krásný, stříbrný, zbarvený červeným západem do růžova.

Již rozeznáváme létadlo. »Ruské?«

»No, to asi bude ruské. Francouze jsme už asi měsíc neviděli.«
Hudba hraje dále. Konec. Naši hoši a ruské obecenstvo ohromným potleskem žádají opakování řízného pochodu.

Hudba začíná znovu.

Posloucháme, ale oči nás všech sledují neočekávaného hosta. Již rozeznáváme jednoplošník.

Jako holubice s rozpiatými křídly.

»A letí k nám!«

Ale nastojte!

Ve spodu jsou křídla pomalována černým rovnoramenným křížem.

Téměř všechno udiveně vykřikne: »Němec!«

Cože? Je to možno?

Krásná bílá holubice spouští se níže, asi na 300 m odhadujeme.

»Co chce?«

Pozorujeme určitě již oba letce.

Jeden nehybně sedí — to je pilot. Jen hlavou občas kývne.

Druhý s kukátkem pozoruje naše mraveniště.

To však se už dívá vzhůru jen několik jedinců a Rusové.

Rychle vše skáče do vagonů. Popadneme pušky, patrony a s nabitými zbraněmi zaujímáme palebné postavení.

Zapraskají pušky.

Štoky ocelových kuliček bzučí k nebi.

Aeroplan spouští se ještě níže a v tom zachrčí z něj pulomet.

Jeho kuličky kropí nástupiště, rozpleskují se o kolejnice a vymlacují hluboké důlky v tvrdém betonu.

Lidé ruští, vděční naši posluchači, prchají do čekáren, neb podlézají pod vagony, myslíce, že jsou v bezpečném úkrytu.

Je to nebezpečný pták.

Krouží nad nádražím a rozsívá smrtonosné železo.

Boj zuří dále.

Očekáváme okamžiku, kdy počne vyhazovati obávaná bílá vejce — strašlivé bomby.

Zle by rádíly mezi námi, seskupenými na jednom místě.

A pulomet létadla pojednou umlká.

Je snad obsluha raněna?

Kovový pták s černým křížem se obrací.

Klidně, nevinně, pracuje dále jeho motor.

Letci se vzdalují.

Z příšery stává se opět holubice, mění se v bzučícího brouka, ten v mušku a už zase jako tikot kapesních hodinek z dálky k nám doznívá poslední pozdrav — pravidelný chod motoru.

Oddychneme si.

Pátráme po mrtvých a raněných bratřích. Díky bohu, žádného jsme nenalezli. Vyvázli jsme přece jenom lacino.

A zase vyvstane nová otázka: »Kdyby se tak vrátili?«

»A třeba s posilou?«

»To nesmí!« Noc se valí od východu.

Ale přece jenom se zajišťujeme. Naši pulmetěři vytahují na

střechy vagonů pulemety (strojní pušky) a sestavují z nich hotovou protiletadlovou baterii. Každá hlaveň hlídá jinou světovou stranu. Poněvadž pulemety naše nejsou zařízeny pro vertikální střelbu (kolmo vzhůru), musí se podkládati poleny a přitáhnouti dráty ke střeše vagonu. A hned také se naši hoši zastřelují po létajících vranách.

Ještě před úplným setměním dostihly naše pochodující roty Jahotina, a nasedly do přichystaného vlaku.

Stojí teď ve stanici 4 naše vlaky — ešelon — po 60ti vagonech a v nich ulehlo k spánku 3000 českých hochů. Po tmě nebo při svitu svíček sdělují si zažité zkušenosti dne a kují plány do budoucna. Noc tichá zavřela nám oči. Spokojeně spíme pod ochraňovacími polními stráží.

Před půlnocí vyjel první ešelon. Je to vlak třetího praporu, jehož velitelem je kapitán Kadlec. Kam? Nikdo neví, kde je to, ale všichni víme, že k Bachmači. Dnes tam nedojedeme, snad až zítra.

Jedeme pomalu. Slabá lokomotiva těžce oddychuje, jiskry srší v pravidelných intervalech z nízkého komína. Vlak se táhne a kroučí jako líná housenka, míjí velké rybníky, močály, projíždí nedohlednými stepinami, úrodnými poli.

Tajuplný klid vznáší se nad krajinou. Příroda ještě spí. Letní dobou rozléhá se krajina skřehotáním myriard žab a veselým klepotáním čapích zobáků. Dnes všechno mlčí. Jen měsíc, ten všeček, vyplul si k ránu na nebeskou bář a vzal si na pomoc mrazíka. Vlhkost vzduchu a ranní mrazík derou se všemi póry našich šinělů (ruských vojenských pláštů) k našim tělům. Ve spánku jektáme zuby. A nohy! Ty zebou! Tenké onuce v promočených botech nedají tepla.

Spíme, nespíme, ale zdá se nám krásný sen o teple, dárci života. Sní se nám o doškové, vlastně rákosové chatě děda Terycha. Byl to sedlák, u něhož jsme strávili v Berezani poslední zimu. Zdá se mi, že spíme u nich v jejich »chatyně« — jizbě. Ležíme tam na slámě, všichni pohromadě. Do nohou tě hřeje huňatá, živá ovce a celé stádo jeho je rozloženo kol nás. Malé telátko v klubíčku stočené, hlavu jako psík mezi předními nožkami, zhrívá se pod lavkou. Kamenná pec, vytopená slámou, sálá příjemné teplo. Ani mi ve snu nevadí štiplavý pach spokojeně oddychujících zvířat. Probouzím se. Teplo náhle pominulo, zmizela vyhřátá chata, nastoupí chladná skutečnost.

Sen se mi však stále obnovuje. Myslím na ně, na berezaňské. Spí tam spokojeně? Nejsou tam snad již Němci?

Jedeme stále k Poltavě. Minuli jsme Mariánovku, Grebenku, zastavujeme ráno v Lubnech.

Je 5. březen. Stanice prázdná, jen 1 vlak na vedlejší koleji. Všude čistounko. Běžím se mýti. Každý se třese zimou. Toužím po zahřátí.

U kypjatku desítky rukou hladí vyhřátou pec, hřeji záda. Ze sousedního vagonu běží hoši pro čaj.

»Kluci, pojďte se ohřát!« Volají na nás. »Máme u nás teplo!« »Nedelej si blázna z pořádných lidí!« Ale zvědavost přece nás pudí nahlédnouti do sousedního vagonu naší 2. čety. S nevšední ohotou otevírají nám vrata vagonu. Po desce, jako po nějakém padacím mostu přejdeme do sousední residence. Vskutku! Uprostřed vagonu stojí malá železná kamínka. Taková, jaká u nás najdete v mnoha domcích, jimž Vaše maminka říká »vincek«. Kamínka, rozžhavená do červena, sálají milé teplo. Na deskách upravených jako lavice kolem kamen, bez kabátů, ve čtverci sedí hoši a líce jim hoří zářem jako pentle. Závistivé naše pohledy jsou cele zabodnuty do kamínků.

»Kde jste je vzali?«

»Nic jsme neukradli, poctivě jsme je zrekvírovali v noci na jedné stanici! Beztak by se Němci za týden při nich hráli.«

A to se vám jistě lépe spalo nežli nám!«

»Byli jsme v tom asi stejně. Kamínka jsme měli, ale nebylo »futra« pro ně. Až dnes ráno rekvírovali jsme zase dřevo tam z té hromady.« Prsty vyprávějího ukazují kdesi do prava ke staniční budově, kde bylo dřevo složeno v hranicích.

Poděkovali jsme za ohřátí a vyběhneme z vagonu do protivné zimy. Každý si myslíme: Kéž by nám štěstí přálo a mohli zrekvírovati také někde něco podobného.

Rozešli jsme se po nádraží, každý jiným směrem, v srdci však se stejným přáním. Domky kol nádraží byly skoro všechny opuštěné.

Obyvatelé jejich se odstěhovali několik verst od dráhy ke svým známým. Příčinou toho byly zprávy, že se Germánci blíží. Na nádraží zůstal jen vojenský velitel stanice — bolševický komisař s jedním telegrafním úředníkem. Na poslední koleji stojí opuštěný vlak bez lokomotivy. Zvědavě okukujeme vrata vagonů. Byla všechna zapečetěna — zaplombována. A ve vagonech by mohla býti kamínka! Třeba to zjistiti. Jdeme na poradu do staniční kanceláře. Bolševický komisař, dělající zároveň službu výpravčího vlaku, ochotně nám odpovídá na naše otázky. Povídá nám, že kamínka ve vlaku bychom našli, že je to zásobovací vlak a stojí zde již několik týdnů. Byl dirigován na rusko-německou frontu se zásobami potravin pro ruské vojsko. Teď však je už po vojně, fronty nikde, vojáky ruských také nikde. Co s ním? Přijde Němec a latino nakoupí.

»Přemýšlím, že udělám nejlépe, až se Němci přiblíží, poleju ho petrolejem a zapálím.«

Soucítěně posloucháme o osudu vlaku. Máme bídu o vše. Není mouky, není chleba, není masa. Chléb tvrdý, před týdnem pečený v Berezani, z pohankové mouky se přejídá. Jediný příkrm, který trochu zasytí, je lojem maštěná kaše.

Rozhodli jsme: Vlak nesmíme nechat Němcům, ani nesmí hořeti! Se svolením komisaře strháme plomby se vrat, otevřeme vagony. Krásná chlebová mouka směje se na nás z pytlů. Na dřevěných bednách čeme: Masové konzervy. To budou u nás hody! A

už odnáší naši hoši plné bedny konzerv do vagonů a vyplňují jimi, pokud to ještě jde, prázdné kouty vagonů. Mouka se dala do eselonního skladiště. Bolševickému komisaři se dala stvrzenka na odebrané zásoby.

A zase slídíme po nádraží, nepřálo-li by nám štěstí a nenašli někde ukrytá kamínka. Co pomohou konzervy, když si je nemůžeme ohřátí! Zašli jsme na slepou kolej. A hle, na konci této koleje je celá hromada něčeho. Rozházíme to a v spouště starého haraburdí je několik propálených kamínek. Právě takových, jako má vagon naší 2. čety. Popadneme jedny z těch nejlepších a slavnostně je odnášíme ke svému vagonu. Jak jsou rádi kluci 1. a 4. čety naší 11. roty, když jim poradíme o laciných kamínkách!

A ještě zběhneme pro dřevo. Zatím z plechu stvořil náš klem-pír komínek, tesař udělal díru do stropu vagonu, prostrčil komínek, připevnila se kamínka k podlaze vagonu a už oheň vesele zapraskal. Otvíráme konzervy a sváteční oběd je hned hotov. Ten den si pochvalovali naši kuchaři. Uvařili z mouky velké knedlíky. rozdali je po vagonech a byli po práci. Knedlíky jsme pokrájeli. polili je ohřátou konzervou a nevěříte, jak všem chutnalo. Byl to prvý sytý, chutný oběd, poprvé v legiích máme plné žaludky.

V 5 hod. odpoledne přijel náš druhý eselon, předali jsme mu do ochrany otevřený zásobovací vlak a vyjeli dále. Celý kraj, kterým projíždíme, má týž ráz, jako okolí Berezáně, Jahotina, Borispolu, neb Báryševky. Mírně vlnitý terén, močály, vesnice pod rákosovými neb plechovými střechami, mlýny — někdy až 30 v jedné řadě na návršíčku kol vesnic — kostely »cerkve« s cibulovitými věžkami, pobitými zeleným, neb modrým plechem. Lidé všude zahalení v »šubách«, ovčích to kožíšcích, jichž lící strana zbarvena hnědočerveně. Na každé stanici, které jsou v celém Rusku stavěny jedním a tímže slohem, chodí se s plechovým čajníkem pro kypjatok.

Nejedeme však daleko. Sotva nějakých 15—20 km. Zastavujeme v Romodanu. Romodan je křížovatka. Směry drah: K západu na Kiev, k východu na Poltavu, k jihu na Kremenčug, k severu na Bachmač. Tímto směrem časně z rána odjedeme. Ostatní eselony našeho 7. pluku pojedou na Poltavu.

Je večer. Sedíme kol kamínek a zařizujeme svou domácnost. Děláme si řád pro budoucnost, kterým se chceme bez výjimky řídit. Po pořádku bude se jeden starati o oheň, jiný o dřevo, uhlí. jiný v noci bude udržovati kaménka v červeném žáru.

V teple usínáme a probouzíme se ráno, kdy nás vyruší kodrcání vlaku, pravidelné nárazy kol o spoje kolejnic. Jsme již na cestě k Bachmači. Jacísi železničáři roztrušují zprávy, že v Bachmači jsou již německé hlídky. Proto musíme býti velmi opatrní. Po 3. hod. odpoledne zastavujeme ve stanici Romny. Je asi na půl cesty k Bachmači od Romodanu. Poněvadž určitých zpráv o Bachmači nemáme, musíme svou bezpečnost krýti jiným způsobem.

Sesíleny strážě. I na lokomotivě postavili se u strojvůdce ozbrojení bratři, vydány nej přísnější rozkazy. Rychlopalné automatické

pušky chauchat (čty šosa) necháváme s obsluhou 2 bratřů u mostů, by je zajistili do příjezdu následujících našich vlaků. Těžké kulometry Maximky montujeme na střechy vagonů, by v případě náhlého přepadení mohly ihned započítati s obranou.

Divíme se čistotě a velmi vzornému pořádku na této stanici. Nejsme zvyklí ze středu Ukrajiny na něco podobného.

Opravili nám zde také několik našich vagonů, které měly od přílišného zatížení zahořelá ložiska.

Přednosta stanice spojil se telegraficky se stanicí Bachmač, a vyřizuje nám, že zprávy o Němcích ve stanici Bachmač jsou přehnané. Zatím se blíží večer. Na nádraží hraje naše hudba a kol ní seskupeno mnoho občanů.

Lidé s úžasem hledí na nás a ptají se, kde že se sebrala ještě taková spousta spořádané ruské armády.

Neměli jsme tehdy ještě žádných svých vlastních odznaků a byli jsme oblečeni v ruské uniformy. A teprve, když ti lidé slyšeli, že mluvíme česky, všimli si i nepatrných červenobílých lentocěk (stužek) na našich papáchách (čepicích), tehdy teprve si počali vzpomínati:

»Aha, to jsou ti Češi, hrdinové od Zborova!« A trpce dokládali:

»Jedou v pořádku bojovati za svoji vlast, za svoji svobodu, v době, kdy je naši zemljáčci (krajané) opustili, kdy se naši rozloučili se svou osobou.«

S úžasem, respektem dívali se tito soucitní lidé na nás, a bouřlivým urá loučili se s naším odjíždějícím vlakem.

Neodjíždíme však sami. Vlak náš prodloužen byl o 1 vagon. Těsně před odjezdem dostavili se k našemu veliteli zástupci místního revolučního komitétu a prosili o povolení připnouti do stanice Talalajevky jeden vagon s jejich vojáky, rudogvardějci. Za tuto nepatrnou věc velmi ochotně nabídli nám naložiti do vagonu mouku a boty. Nabídka přijata. Obohaceni o cenné věci, sesílení asi o 30 ruských vojáků, vyjel náš vlak ze stanice.

Zatím se setmělo. Mám službu děžurného. Sedím na odkryté platformě uprostřed vlaku, na níž je naložena rotní kuchyně polní a halím se do pláště. Přijdou ještě někteří známí hoši, sesedneme se na dřevo a besedujeme.

Myšlenky naše toulaží se po prožitém. Litujeme našich bratří od prvě divise, kteří kdesi v místech, odkud jsme před 3 dny odjížděli, čekají toužebně vlaků, které jim sháníme.

A zase přišla řeč na Francii. Budeme se tam také cítiti doma jako zde v Rusku? Jak se tam jen domluvíme? Kdybychom tam mohli mluvit rusky! »Ale poslouchejte kluci. Vždyť ten náš kantor bude uměti některá slova francouzská. Copak, kdyby nám každý večer řekl některá. My bychom si je napsali a než dojedeme do Francie, naučíme se již leccemu a budeme se moci dovolati chleba, cigaret, patron, pušek. A co jiného potřebujeme?«

A už letí otázky: »Jak se řekne francouzsky chléb? Jak cigareta? Kolik je hodin? Jak daleko je k nádraží?« . . .

Musím jim na dotazy odpovídati. Sedi kolem mne, papír, tužku v ruce a zapisují. Poněvadž chladu přibývalo, oheň v kuchyních vyhasl, nohy počaly zábnouti, udělali jsme si na plechové podlaze vagonu oheň, a hráli zkřehlá těla. Štíplavý kouř dere se do očí.

Pojednou napadnou nás teskné myšlenky, které vynutí si píseň, kterou nejraději všichni zpíváme, Kde domov můj. Tou loučíme se obyčejně se dnem, tato píseň nás uspává, a slibuje nám nejkrásnější sny.

Vlak píská. Jednou, dvakrát, potřetí. Zastavujeme. Brzdy skřípají, rychlost vlaku se vůčihledě zmenšuje. Petrolejová lampa ozáří bílou tabuli na budově nádraží. Čteme: Tatalajevka. »Tak hoši, půjdeme si trochu protáhnout kostry po peroně«. A již chystáme se seskočiti s vagonu.

Třeskne rána. — Zarazíme se.

Hned za ní druhá, třetí, a zase salva. prodloužená ozvěnou, vydráždí naše nervy.

Vesele si štěká strojní puška.

Přepadení?

Myšlenka za myšlenkou, rychleji než dva po sobě následující výstřely kulometu probíhá hlavou.

Myšlenky všech jsou stejné. Němec???

Seskočíme s vagonu. Běříme pušky, jdeme budit hochy. Ale to už byli naši hoši venku. Se zbraněmi v rukou, vyslečení léhají na zem. Pulemetčíci navíjejí pás patron do pušky a každý čeká na povel, by mohl začít pálit.

Na nádraží, před vchodem je panika.

Přes dvě mrtvoly pádí všechno do čekáren. Lomoz, nářek, křik, sprosté ruské nadávky ruší svatý klid temné noci.

»Odkud to střílejí?«

»Hoši, nestřílejte!« Ozývají se hlasy z našich zadních vagonů.

»To spískali ti ruští pacholci v posledním vagoně!«

Naše zasáhnutí bylo zavčas zastaveno. — Věc se vyjasnila.

Včerejšího dne dojel sem z Řomen členové revolučního komitě.

(Dokončení.)

Redakci došlo:

Nová kniha o dějinách Moravy — Ladislav Velen z Žerotína. Ředitel moravského zemského archivu Dr. Fr. Hrubý, který s vytrvalou láskou a pilí oddal se studiu dějin Moravy doby bělohorské, vydal v prosinci minulého roku knihu, v níž vypsál životní osudy Ladislava Veleny z Žerotína, vůdce českého povstání na Moravě 1618—1620 a potom předního člena a důležitého činitele nekatolické emigrace. Ale kniha podává mnohem více než život a ocenění historického významu moravského pána. Vypisuje vlastně dějiny Moravy bouřlivé doby bělohorské, kde středem událostí je příbuzný Karla st. z Žerotína Ladislav Velen z Žerotína, seznamuje nás také se životem a politickými snahami české šlechty. Práce, ve které nalezneme i zprávy o Lipníku, zanechává v každém čtenáři hluboký dojem nad událostmi v naší vlasti i nad osudem osob, jež snažily se o obnovení české samostatnosti. Spisovatel založil toto vědecké dílo na vlastním badání v archivech domácích i cizích a označuje je jako »malou kytičku na zapadlé a ztracené hroby generací dávno zašlých«. Kniha, jak spisovatel sám naznačuje, je »jednou z těch monografií, jichž bude třeba napsati více ke konečnému výkladu českého povstání i k jeho plnému porozumění«. Ke knize je připojena korespondence Velenova a jeho synů, přidány obr. přílohy: Ladislava Veleny z Žerotína, Karla st. z Žerotína, kardinála Fr. Dietrichštejna, biskupa olomouckého a císařského místodržícího na Moravě po Bílé Hoře, švédského kancléře Oxenstierna, přítele žerotínského rodu, památky z žerotínských hrobů v městském museu v Elbinku a j. Kniha je rozdělena na 10 kapitol, věnována je univerzitnímu prof. v Praze Jos. Pekařovi k šedesátým narozeninám a vyšla nákladem Historického klubu v Praze 1930. Cena její je 45 Kč. jmč.

Tvořivá škola rozšířila v novém (VI.) ročníku svůj program na všechny otázky národní školy. Redigují ji R. Rosa a St. Vrána s redakčním kruhem učitelů pokusné školy ve Zlíně. (Ročn. 40 Kč, Olomouc »Linografia«.)

Romualdu Prombergovi k pětasedmdesátce. Uspořádal Dr. Bohuš Vybíral. Jako soukromý tisk vytiskly Lidové závody tiskařské a naklad., spol. s r. o. v Olomouci r. 1931

Časopis Matice Moravské. Redaktorové: B. Navrátil a St. Souček. Ročník 54. Sešit 3—4. V Brně 1930. Nákladem Matice Moravské.

Oprava ke článku »Testament hanáckého básníka Jana Tomáše Kužníka« (č. 2 roč. XIII.)

Na str. 48. za Testamentní kniha str. 16—20 doplň; u okresního soudu v Kojetíně.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Újezdě.

Tiskem knihtiskárny J. Slovák, spol. s r. o. v Kroměříži.

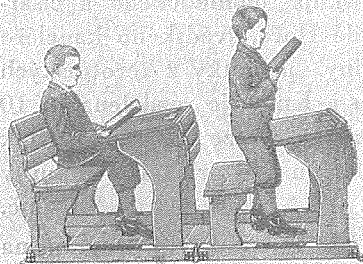
TISKOPISY

reklamní, společenské, spolkové velmi rychle, levně, vkusně zhotovuje

**Knih tiskárna J. Slovák, sp. s r. o.
v Kroměříži**

!! Na skladě jsou pěkně vázané „Záhorské kroniky“ roč. X., XI. a XII., levně à 12 Kč a brož. VI. roč. à 6 Kč. **!!** Ostatní ročníky jsou rozebrány.

Tabule patent »Talla«

se výborně osvědčily a jsou do všech nových škol zaváděny a která škola je již má, na základě zkušeností opět jich objednává. Jsou též napodobovány, avšak na nebezpečí padělatele i školy, neboť jsou patentované pod č. 13.610.

Veškeré školní zařízení

František Talla, Přerov

Kojelínská (bývalý cukrovar). Prospekty zdarma.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Újezdě.
Tisk J. Slovák spol. s r. o. v Kroměříži.